

ESKİŞEHİR’İN KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARININ KORUNMASINDA KAMU KURUMLARININ ROLÜ

Emrullah TÖREN*
Nazmi KOZAK†
Gül Nur DEMİRAL‡

ÖZET

Bu çalışmayla, Eskişehir ilindeki kültürel miras varlıklarının korunmasında Belediyeler ve Kültür Varlıkları Koruma Kurulu’nun üstlendiği rolün, günümüze kadar koruma altına aldıkları alanların ve gelecekte bu konuda kısa, orta ve uzun vadede yapmayı planladıkları çalışmaların araştırılması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Nitel Araştırma Yaklaşımı kullanılan bu çalışmada veriler, yapılandırılmamış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Her biri 25-30 dakika süren görüşmelerde, ilgili kamu kurumlarından dört uzman ile 2012 Mayıs ayı içerisinde görüşülmüştür. Toplanan veriler, temel düzeyde betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen bulgular ışığında; yasalardaki boşluklar ve görev tanımlarının tam olarak yapılmamasından dolayı kültürel miras varlıklarının tespiti, onarımı ve korunması konusunda kurumlar arasında çıkan anlaşmazlıkların önlenmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasının gerekliliği tespit edilmiştir. Birimlerde görev yapan uzmanların daha iyi şartlarda işlerini yürütmeleri ve varlık tespiti, onarımı ve korunması konularında daha geniş kapsamlı çalışmalar yapabilmeleri için maddi sıkıntılarının giderilmesi, gerekli maddi desteğin yasal güvence altına alınması gerektiği sonucuna da ulaşılmıştır. Her ilde bir Kültürel Miras il müdürlüğü kurulması ve bünyesinde en az bir sanat tarihçisi, bir arkeolog, bir şehir plancısı, bir restoratör mimar, bir inşaat mühendisi, bir çevre mühendisi, bir turizmci ve bir sosyolog bulunmasının, çalışmaların daha sağlıklı yürümesini sağlayacağı önerisinde de bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras Varlıkları, Kültürel Miras Koruma, Eskişehir

ABSTRACT

The purpose of this study is to research and evaluate the role which municipalities and Cultural Heritage Preservation Board play in the preservation

* Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

† Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi

‡ Yüksek Lisans Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

of cultural heritage assets and the projects they are planning to carry out in the short, medium and long term as well as cultural assets they have preserved until now. In this study, qualitative research method was used and the data was gathered by applying unstructured interview technique. Interviews, every one of which lasts 25-30 minutes, were carried out with four experts from related state institutions in May 2012. The data gathered was analyzed by using basic descriptive analysis method. Upon completion of the study it was found that it is necessary to carry out legal regulations in order to prevent the disagreements among the institutions, about identification, renovation and preservation of cultural heritage assets, which arise from loopholes in the legal system and work-role ambiguity. It is concluded that it is necessary to eliminate their financial problems and to make legal guarantee regarding this financial support in order for the experts who work in related offices to run their work under better conditions to identify, renovate and preserve the assets in a broader sense, It is also suggested that there be a cultural heritage provincial directorate in every city where at least an art historian, archeologist, city planner, restorator architect, civil engineer, environmental engineer, tourism professional, and a sociologist should work in order to work efficiently.

Keywords: *Cultural Heritage Assets, Protection Of Cultural Heritage, Eskişehir*

1. GİRİŞ

Kültürel miras varlıkları, yeri doldurulamayan, yenilenemeyen ve çok iyi yönetilmesi gereken önemli varlıklardır. Bu varlıkların geçmiş, günümüz ve gelecek arasında bağ kurulmasını sağlama özelliği, çok iyi yönetilmelerini zorunlu kılmıştır (Timothy ve Boyd, 2003).

Kültürel mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için modern kentlerin içinde yer alan tarihi kent dokularının korunması çağdaş yaşamın bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde birçok yerleşimde mimarlık tarihi ve kültürel mirasımız açısından önemli yerleşimlerin özgün kent dokuları giderek yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Oysaki sahip olduğumuz ve insanlığın ortak mirası olan bu değerlerin korunması çağdaş yaşamın vazgeçilmez koşuludur. Bu tarihsel birikimi içeren Türkiye'deki yerleşimlerin tanımlanması, birbirleriyle ilişkilerinin saptanması ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacak düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, korumada önceliklidir. Kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmalar, ülkemizde 1970'li yıllarda başlamış, 1983 yılında ise Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir (Uçkan ve Uçkan, 2004).

Gerek kamusal mülkiyette bulunan gerekse özel kişilere ait tarihi eserler yasalar ile özel olarak koruma altına alınmakla birlikte, bunların yenilenmesi varlıklarının sürdürülmesi için zorunludur. Bu tür yenileme faaliyetleri, şehirlerin kimliklerinin korunması açısından son derece önemlidir (Yasin 2005). Valilikler,

belediyeler, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri ve il müdürlüğüne bağlı olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları ve birçok yerde üniversiteler, kültürel miras varlıklarının korunması konusunda çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. UNESCO tarafından “2013 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Başkenti” olarak tescil edilen Eskişehir de, kamu tüzel kişilikleri ve yerel yönetimlerin kültürel miras varlıklarının korunmasında önemli çalışmalar yaptığı şehirlerden biridir.

Bu çalışma, yerel yönetimlerin ve kamu tüzel kişiliklerinin kültürel miras varlıklarının korunması konusundaki önemine dikkat çekmek açısından ve Eskişehir’in “2013 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Başkenti” olma sürecinde bu kurumların nasıl bir yöntem izlediklerini ve süreci nasıl yönettiklerini inceleyerek diğer şehirlere örnek alabilecekleri uygulamalar sunmak açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmayla, Eskişehir ilindeki kültürel miras varlıklarının korunmasında Belediyeler ve Kültür Varlıkları Koruma Kurulu’nun üstlendiği rolün, günümüze kadar koruma altına aldıkları alanların ve gelecekte bu konuda kısa, orta ve uzun vadede yapmayı planladıkları (stratejik planlarına koydukları) çalışmaların araştırılması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

2. ALAN YAZIN TARAMASI

Kültürel miras varlıklarının korunması konusunda alan yazında bulunan çalışmalar çok nadir olmakla birlikte, bunlar genel olarak kültürel miras varlıklarının tespiti ve alternatif turizm kapsamında değerlendirilmesi üzerine yapılmış çalışmalardır. Aliğaoğlu (2004), yaptığı çalışmada miras turizmini ele almayı ve Türk turizminin gündemine taşımayı amaçlamıştır. Çalışma sonucunda Türkiye turizminin bu turizm çeşidinden istifade edebilmesi için mekânın yeniden yorumlanmasında fayda olduğundan bahsetmektedir.

McKercher, Ho ve du Cros (2005) ise; turizm ve kültürel miras yönetimi arasındaki ilişkiyi inceleyerek, Hong Kong üzerine bir çalışma yapmışlardır. Hong Kong’un küçük ama köklü olduğundan kültür turizmi açısından çekiciliğe sahip olabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Uslu ve Kiper (2006) “Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri” başlıklı çalışmalarında, kırsal bir yerleşmede yer alan, turizm aktivitelerinin yerel kimlik üzerine etkileri ve yerel halkın turizmin etkisi hakkındaki farkındalığını araştırmışlardır ve Beypazarı’na araştırma alanı olarak seçmişlerdir ve Beypazarı’nda sürdürülebilir turizm için öneriler sunmuşlardır.

Park (2009), araştırmasında miras turizminin ulusal aidiyet duygusunun ve iletişimin yeniden inşa edilmesindeki etkisini tartışmaktadır. Araştırmada mirasın kültürel üretim ve ulusal dayanışmayı sağlamadaki önemli rolünü ele almaktadır. Araştırmalarını haritalandıran Aşılıoğlu ve Memlük (2010) ise; çalışmalarında Frig Vadisi kültür mirası alanlarının belirlenmesini ve değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Alan üzerindeki, tespit ve tescili yapılmış taşınmaz kültür

varlıklarını sayısal haritalar üzerine işlemişlerdir. Çalışma alanındaki önemli kültür mirası alanlarının belirlenmesi, kültürel peyzajın doğru algılanmasının yanı sıra bölgedeki mevcut koruma statüsünün irdelenmesine ve uygun planlama yaklaşımlarının geliştirilmesine de olanak vermiştir.

Cumalıkızık köyünde kültürel miras ve turizm algısını inceleyen Çetin (2010), araştırması sonucunda; yöre insanında turizm değerlerini koruma bilincinin geliştiği ve kadınların turizm, kültürel turizm ve kültürel miras ile ilgili düşüncelerinin erkeklere göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ölçer Özünel (2011) ise; somut olmayan kültür mirası kavramı ile Türk turizminin içinde bulunduğu güneş deniz kum üçgeninden kurtarılabileceğini savunmuştur.

3. KÜLTÜREL MİRAS YÖNETİMİ

Kültürel miras yönetimi koruma, restorasyon, müzecilik, arkeoloji, tarihi sit, fiziksel kalıntılar, tarih ve mimariyle ilişkilidir ve bu ilişkili olduğu alanlar özel bilgi, beceri ve yetenek gerektiren sahalardır. Somut olmayan kültürel mirasın yönetimi ise dil, inanışlar ve gelenekler gibi kültürel unsurların korunmasını, yani kayıt altına alınmasını ifade etmektedir (Can, 2009).

Kültürel miras yönetimi; tanımlama, açıklama-yorum, muhafaza ve korumayı ifade etmektedir. Kültür mirasın ne olduğu, neyi kapsadığı, kapsadığı nesnelere ilgili teknik terimlerin ne anlama geldiği, bazı kültürel miras nesnelere dönemiyle bağlantıları, bunların o dönemde ne amaçla kullanıldığı, ne gibi işlevlere sahip olduğu, bunların bakımlarının nasıl yapılacağı, uzun yıllar nasıl bozulmadan, yıpranmadan ve en az zarar görecektir şekilde korunmaları gerektiği, eğer taşınmaz bir kültürel miras eseri ise yerinde ne gibi tedbirler alınarak korunacağı hususları kültürel miras yönetiminin cevaplaması gereken soruları oluşturmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009).

3.1. Anadolu’da Kültürel Miras Varlıklarının Korunmasının Gelişim Süreci

Anadolu topraklarında kültürel miras varlıklarının korunması, ilk defa 1869 yılında Asar-ı Atika Nizamnamesi ile yasal güvence altına alınmıştır. 1911 yılında çıkarılan, Esvar ve Kala-i Atikadan Belediyelere, Vilayetlere Terk Olunacak Yerler Hakkında Kanun ile devam eden süreç, Cumhuriyet Dönemi’ne kadar 1912’de çıkarılan Muhafaza-i Abidat Kanunu ile süre gelmiştir. Cumhuriyet Dönemi’nde ise; 1951 tarihli 5805 sayılı Koruma Kanunu, 1973 tarihli 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, 1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1987 tarihli 3386 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun’da değişiklik, 2004 tarihli 5177 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun’da değişiklik, 2004 tarihli 5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun’da değişiklik, 2007 tarihli 5663 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun’da değişiklik, 2008 tarihli 5728 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun’da değişiklik ve son olarak da 2009 tarihli 5835 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun’da değişiklik ile doğal ve kültürel miras

varlıkları koruma altına alınmıştır (Durukan, 2004; Dağıstan Özdemir, 2005; Baykal ve Uçkan, 2011; Aygün, 2011).

4. KÜLTÜREL MİRAS TURİZMİ

Giderek önem kazanan kültüre dayalı özel ilgi turizmi türlerinden (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009) birisi de kültürel miras turizmidir. Kültürel miras, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yerüstü, yeraltı veya su altındaki tüm taşınır ve taşınmaz varlıklar olarak tanımlanabilir (Çetin, 2010). Kültürel miras turizmi ise; ziyaretlerde manzara, tarihi alanlar, binalar ve anıtların tercih edilmesi ve aynı zamanda insanların kendilerini doğanın ve tarihi mekânların bir parçası gibi hissetmelerini sağlayarak deneyim kazanmalarına katkıda bulunan bir turizm çeşididir (Timothy ve Boyd, 2003).

İnsanların, kültürel mirasın bu öğelerini yerinde görme ve inceleme merakı da her geçen gün daha da artmaktadır. Kültürel miras turizminin de içerisinde büyük bir pay sahibi olduğu kültüre dayalı turizm türleri, 15 yıl önce küçük bir niş pazar iken bugün tüm turizm hareketlerinin % 37'sini oluşturan büyük bir turizm türü haline gelmiştir (McKercher ve Cros 2002). Timothy ve Boyd (2003) miras kavramını sınıflandırırken, somut varlıklar, festivaller, sanatsal ve kültürel etkinlikleri kapsayan deneyimler olarak kategorize etmişlerdir. Smith (2003) ise kültürel miras turistlerini yedi ayrı şekilde sınıflandırmıştır. Bunlar;

- Kale, saray, arkeolojik sit alanları, anıtlar, mimari, müzeler ve kutsal mekânları ziyaret eden tarihi miras turistler,
- Tiyatro, konser, galeri, festival ve karnavalları ziyaret eden sanat turistleri,
- El sanatları, fotoğraf ve dil öğrenme ile ilgilenen yaratıcı turistler,
- Tarihi şehirler, alışveriş ve eğlence için seyahat eden kentsel turistler,
- Doğal parkları, ekolojik müzeleri, köy ve kasabaları ziyaret eden kırsal turistler,
- Kültürel performanslar, el sanatları ve doğa yürüyüşleri ile ilgilenen yöresel turistler ve
- Moda ve tasarım müzeleri, sportif etkinlikler, alışveriş merkezleri ve tema parkları ziyaret amacıyla seyahat eden popüler/moda turistlerdir.

5. ESKİŞEHİR'İN KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARI

Kültürel miras varlıkları, çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Taşınmaz kültür varlıkları, arkeolojik veya paleontolojik öneme sahip alanlar ve rezervler, peyzajlar, yapı grupları olarak örneklendirilebilir. Taşınır kültür varlıkları ise bilimsel eserler, sanat eserleri, el yazmaları, kitaplar, basılı materyal, görsel materyal ve tarihi koleksiyonun önde gelen örnekleridir. Sanat, gelenekler, alışkanlıklar, zanaatlar ile sanat eserlerinin üretiminde ve el sanatlarında

kullanılan tarihi, sanatsal ve etnografik değeri olan kavramlar ise soyut kültür mirasını oluşturmaktadır (Aşılıoğlu ve Memlük, 2010).

5.1. Eskişehir'in Taşınmaz Kültürel Miras Varlıkları

Odunpazarı Evleri: Odunpazarı Evleri, Eskişehir'in ilk yerleşim yerini oluşturan Odunpazarı semtindeki Osmanlı Dönemi'nden kalma tarihi evlerdir. Safranbolu, Beypazarı, Göynük gibi yerlerdeki mimari özellik ve motifleri taşırlar. Osmanlı örneklerini koruyan kent, kıvrımlı yolları, çıkmaz sokakları, ahşap süslemeli bitişik düzenli, cumbalı evleri ile örf, adet ve geleneklerini koruyarak bir bütün olarak günümüze kadar gelmiştir (Eskişehir Kent Rehberi, 2012).

Frig Vadisi: Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar çok sayıda uygarlık tarafından iskân görmüş, somut-taşınmaz kültür mirası bakımından oldukça zengin bir bölgedir. Frig Vadisi üzerinde tespit ve tescilli yapılmış varlıklarının yanı sıra herhangi bir koruma statüsü kapsamında olmayan çok sayıda kayıt dışı taşınmaz kültür varlığı da bulunmaktadır. Frig Vadisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından korunan ve Türkiye Kültür Mirası listesinde yer alan varlık türleri, sitler ve tescilli yapılarıdır (Aşılıoğlu ve Memlük, 2010).

Antik Yazılıkaya Kenti: Frig Vadisi'nin Eskişehir ili sınırları içerisinde kalan bölümünde Han ilçesi Yazılıkaya köyünde bulunan Antik Yazılıkaya Kenti, Friglerin dini merkezleri olmuştur. Kayalık bir platform üzerinde olup, Erken Tunç çağlarında yerleşim görmüştür. Antik şehirde, Hitit kültürüne ait kendi stilleri ile yaptıkları kaya kabartmaları ele geçmiştir. Hititlerden sonra bir Frig kenti olarak gelişen Yazılıkaya'da, Frig Kültürüne ait kale duvarları, yerleşim yerleri, kaya kabartmaları, kaya anıtları, su sarnıçları, sunak yerleri, karlıklar, kaya mezarları, basamaklı anıtlar, nişler, antik yollar, tabiat şartlarından etkilenmişlerse de günümüze ulaşabilmişlerdir. Kaya yüzeyine tapınak cephesi biçiminde işlenen kaya anıtları ve kaya anıt mezarları yanında, askeri soylular sınıfının yasadığı, kayalıklar üzerine kurulmuş, tahkimli Frig kaleleri Seyitgazi ve Han ilçeleri civarında yoğunluk kazanmaktadır (Kültür Turizm İl Müdürlüğü, 2012).

Frig Kaya Anıtları (Açık Hava Tapınakları): Hititler Eskişehir, Afyonkarahisar ve Kütahya illerinin birleştiği bölgede özgün bir kültür oluşturmuşlar ve özellikle Afyonkarahisar ilinin kuzeyinde bulunan Seydiler, Ayazini, Göynüs Vadisi ve Döğer civarında dünyada esi bulunmayan Frig kaya anıtlarını ve yerleşimlerini meydana getirmişlerdir. Frigler bu bölgede kült mezar ve mezar anıtları biçiminde, büyük boy kaya blokları üzerine işlenmiş ana tanrıça Kibele kültüne ait tapınak cepheleri ve aslan kabartmaları ile dünyanın en ilginç ve en değerli eserlerinin yaratılmasını sağlamışlardır (Yüksel, 2002).

Yazılıkaya (Midas Anıtı): Antik Yazılıkaya Platformunun kuzeydoğu yamacında, 17 m. yüksekliğinde ve 16.50 m. genişliğinde, doğuya bakan anıt üzerinde yazılar olması nedeniyle "Yazılıkaya" olarak isimlendirilmiştir, Frig

Kralı Midas' a dayandırılarak "Midas Anıtı" da denmektedir. Antik şehir ismini bu anıttan almıştır. M. Ö. 6. yy. ilk çeyreğine tarihlenmektedir. Frig Kaya Anıtlarının en görkemlisi, bölgenin ve dünyanın önemli, ünik yapılarındandır. Üzerindeki çatlakları ile yıkılma tehlikesi arz eden anıtı kurtarabilmek için bilimsel inceleme ve araştırma yapılmaktadır.

Bitmemiş Anıt: Antik Yazılıkaya Platformunun batı yamacında, Yazılıkaya Anıtının yaklaşık 200 m. güneybatısında yer almaktadır. Tamamlanmayarak yarım bırakıldığından arkeolojide "Bitmemiş Anıt" olarak adlandırılmaktadır. Tamamlanmamış olması bize Frig Kaya Anıtlarının yapımındaki çalışma metotlarını anlamamızı sağlamaktadır. Böylelikle anıtların oluşturulan doğal terasta, iskele kurulmadan yapıldıklarını düşünebilmekteyiz. Anıtın batıya bakması ayrı bir özellik arz etmektedir. Frig Kaya Anıtlarının özünü teşkil eden niş, bitirilmemiş olmasından dolayı, anıt yüzeyine işlenmemişse de anıtın sol alt kısmına işlenmiştir. Frizinde lotus - palmet motifi bulunmaktadır.

Bitkisel Motifli Anıt (Sümbüllü Anıt - Damalı Anıt): Antik Yazılıkaya Platformunun doğu yamacında yer alan bu anıtsal niş, stilize bitkisel motifli akroterinden dolayı Arkeolojide "Hyacinth Anıtı" olarak adlandırılmaktadır. Anıtsal niş içinde dama motifleriyle dikkati çekmektedir, diğer anıtlardan ayrıcalıklı olarak, üçgen alınlık altında sadece niş olmasıyla niş'in Friglerce ne denli kutsal olduğunu vurgulanmak istenmektedir.

Küçük Yazılıkaya (Arezastis) Anıtı: Yazılıkaya Köyünün 2 km. kuzeyinde, Yazılıkaya - Çukurca yolunun 100 m. Batısında bulunmaktadır. Anıtın üst cephesindeki Frigçe yazıtlardan dolayı Arezastis Anıtı olarak da bilinmektedir. Frig Kaya Anıtlarının tüm özelliklerini taşıyan bu anıt, tam olarak bitirilmemiştir. Tanrıça Kybele'nin Frigleri gözlediği inancıyla ufak da olsa anıt yüzeyine, muhakkak bir niş yapılmıştır.

Bahşeyiş Anıtı (Bahşeyiş - Bahşiş Anıtı): Seyitgazi İlçesi, Kırka Bucağı, Gökbağçe Köyünün yanında, Kurtkoca Deresi ağzında bulunmaktadır. Üç boyutlu olan Anıt; Frig Kaya Anıtlarının genel özelliklerini taşıması yanında, kapı nişinin ortasında bulunan oyuğun, arkada üçgen alınlığın üstünden aşağı inen bir oyuk ile birleşmesi, "Sıvı Sunak", "Kült Anıtı" olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. Frigler bu anıtı yapmakla; "Kybele"nin kendilerine bahsettiği nimetleri tekrar Kybele'ye sunarak, şükran duygularını dile getirmek istemiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Anıtsal Frig Kaya Mezarı: Antik Yazılıkaya Kentinde, platformun kuzeybatı yamacında, 1970'de tespit edilen Anıtsal Frig Kaya Mezarı, Frig ahşap mimarisini en güzel şekilde temsil etmektedir. Frig mimarisinin iç yapısının en ince detayına kadar işlenmiş olan bu kaya mezarı ana kayaya yekpare oyulmuştur, girişi kuzeydendir, yastıklı iki klinesi bulunmaktadır. 1990 ve 1998'de Eskişehir Müze Müdürlüğüne restore edilmiştir.

Gerdekkaya Mezar Anıtı: Bölge halkının “Kızlar Manastırı” olarak adlandırdığı bu anıt, Seyitgazi, Çukurca Köyünün 500 m. batısındadır. Grek mimarisi içinde Dor Mimari stilinde, iki sütunlu bir tapınak cephesi biçiminde, volkanik tüf kayalığa oyularak, yekpare bir şekilde işlenmiş arcosoliumlu iki mezar odalı anıtsal bir kaya mezarıdır. Dor mimarisinin en ince detayları kayaya işlenmiştir. Hellenistik Çağ'a tarihlenen anıtın üçgen alınlığının altında triglif-metop sıraları bulunmaktadır. 1991 yılında Eskişehir Arkeoloji Müzesi tarafından restore edilmiştir.

Hamamkaya Anıtı: Seyitgazi İlçesi, Çukurca Köyünde bulunmaktadır. Mezar kapı nişi altında zor seçilen küçük kabartma figürler vardır. Ancak anıt tahribat görmüştür.

Aslanlı Mabet: Seyitgazi İlçesi, Kümbet Köyü içerisindedir. Frizinde aslanlar olduğu için Aslanlı Mabet olarak bilinir. Mezar odasında "solon" kelimesi okunduğundan "Solon Mezarı" denilmektedir. Dış cephe ve iç mezar odası tahribata uğramıştır. Frizinde; ortada krater (vazo) ve iki yanında karşılıklı birer aslan figürü kabartma olarak betimlenmiştir. Tepe ve yan akroterleri stilize bitki motifli olup, üçgen çatıyı kaplamaktadır. Giriş tahrip olduğundan, iki yanda bulunan kabartma figürler belirlenememektedir.

Büyükayla (Seyircek) Nekropolü: Kırka - Afyon Karayolu üzerinde Büyükayla Köyü'nde, ormanlık alanda, Roma ve Bizans çağlarına tarihlenen, ana kayaya oyulmuş oda ve büyük lahit tipi mezarlar bulunmaktadır.

Frig Kaleleri: Genellikle bölgeye hakim tepelere kurulan Frig Kalelerinde, örülmüş sur duvarları yanında, doğal kayaya oyulmuş mazgal delikli sur duvarları, kale girişleri, gizli merdivenler önemli geçitler, dinsel amaçlı anıtsal nişler, kaya mezarları, anıtsal basamaklar, kaya anıtları, kaya rölyefleri, sunaklar, sosyal amaçlı sarnıçlar, karlıklar, ahşap mimari izleri ile Frig kaya işçiliğinin bütün detayları görülebilmektedir.

Han Antik Kenti: İl Merkezinin güney doğusundadır. İlçe Merkezinde 1992 yılında Eskişehir Müzesi tarafından kazı ve araştırma yapılmıştır. Han yeraltı yerleşimi: Doğal kayalıklarda, yeraltına oyularak yapılmıştır. Yeraltına yapılan kat kat mekanlar ile mekanları birbirine bağlayan koridorlar, en alt seviyede, kuzeyden gelen bir temiz su kanalına bağlanmaktadır.

Seyitgazi Kervansarayı (Eski Han): Seyitgazi İlçe Merkezi, Derebenek Mahallesiindedir. 1635 yılında Erivan Seferine giderken, IV. Murat tarafından yaptırılmıştır. Dikdörtgen planda, kargir olarak inşa edilmiştir. Tamiratlar nedeniyle orijinal görünümünü kaybetmiştir.

Develik Han: Seyitgazi İlçe Merkezi, Derebenek Mahallesiindedir. Seyit Battal Gazi Külliyesinin yaklaşık 150 m. güneyinde yer almaktadır. Kareye yakın dikdörtgen planda, kargir olarak inşa edilmiştir. Selçuklu Dönemi mimari

özellikleri taşıyan Han harabe halindedir. Bugünkü haliyle sadece dış duvarlar görülebilmektedir.

Selçuklu Hamamı: Seyitgazi İlçe Merkezi, İkiçeşme Mahallesindedir. Selçuklular Devresinde; 1207-1208 yıllarında Ümmühan Hatun tarafından yaptırılmış, Cumhuriyet Döneminde restore edilmiştir. Bugünkü görünümüyle; kesme taş malzemeden, kubbeli, kubbe kasnağı dıştan çokgendir.

Sücaattin Hamamı: Seyitgazi İlçe Merkezine 7 km. uzaklıkta Arslanbeyli Köyündedir. 1515 yılında Osmanlılar devrinde yapılmıştır. Bir sıra taş, bir sıra tuğla malzemeden, dikdörtgen planlı, üzeri tuğla kubbe örtülüdür. Giriş kapısı kuzeybatı tarafta, yuvarlak kemerli, tuğla örgülüdür. Soğukluk, sıcaklık, külhan bölmeleri ihtiva eder.

Uyuz Hamamı: Seyitgazi İlçe Merkezine 15 km. toprak yolla bağlı Aşağısöğüt Çiftliği Karaağıl Mevkiinde bulunmaktadır.

Alpanos Hamamı: Bizanslılardan kalan hamam, Seyitgazi İlçe Merkezine 15 km. asfalt yolla bağlı Sarayören Köyünde bulunmaktadır.

Çırçır Çeşmesi: Osmanlı dönemine ait olan çeşme, Seyitgazi İlçe Merkezi, Çarşı içinde bulunmaktadır.

Menimhane (Ulupınar) Çeşmesi: Osmanlı dönemine ait olan çeşme Seyitgazi İlçe Merkezi, Çarşı içinde bulunmaktadır.

Santabaris Antik Kenti: Bugün antik şehir üzerinde Seyitgazi İlçesine bağlı Bardakçı Köyü yerleşmesi vardır. Güneye inen antik yol üzerindedir. Roma çağında kurulmuş olup, Bizans çağında da önemini muhafaza etmiş piskoposluk merkezi olmuştur. Daha sonra önemini kaybetmiştir.

Fethiye Örenyeri: Seyitgazi İlçesi, Kırka Beldesine bağlı Fethiye Köyü sınırları içindedir. Fethiye Köyünden Büyükyayla Köyüne giden toprak yolun sağ tarafında, Örenlik Mevkiindedir. Özellikle Roma ve Bizans Çağına ait kaya mezarları ile bir kiliseye ait kalıntılar mevcuttur.

Midaion / Karahöyük: Midaion/Karahöyük Eskişehir İlinin 30 km doğusunda, Alpu ovasına hakim bir alanda kurulan höyük Tunç Çağından Bizans Çağına kadar kesintisiz yerleşim görmüştür. Yerleşim alanı höyüğün eteklerinde yaklaşık 500 m. Çapında bir alana yayılmakta ve kuzey doğu eteklerinde nekropole son bulmaktadır.

Yunus Emre Külliyesi ve Türbesi: Eskişehir'e bağlı, Mihaliççik İlçesi Yunus Emre Beldesi'nin (Sarıköy) kuzeydoğusunda Eskişehir-Ankara demiryolunun hemen güneyindedir.

Kurşunlu Camii ve Külliyesi: Osmanlı İmparatorluğu'nun en tanınmış birkaç minyatür ustasından biri olan Matrakçı Nasuh'un Kanuni'nin Irak seferi sırasında 29 Aralık 1536 yılında çizdiği Eskişehir minyatürünün en göz alıcı

yapısı Kurşunlu Camii ve Külliyesi'dir. 1525 yılında Kanuni Sultan Süleyman zamanında Çoban Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Alaaddin Camii: Eskişehir merkezinde yer alan kendi adı ile anılan parkın içerisinde yer almaktadır. 1267 yılında 3.Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında yapılmıştır.

Seyyit Battal Gazi Külliyesi ve Türbesi: Ünlü İslam Komutanının 8.yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. 1207-1208 yıllarında Alaaddin Keykubat'ın annesi, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in eşi olan Ümmühan Hatun tarafından adına bir külliye yaptırılmıştır ve kasabaya Seyitgazi adı verilmiştir.

Şeyh Sücaeddin-i Veli Külliyesi ve Türbesi: Hacı Bektaşî Veli Halifelerinden olup, yaşadığı tarihler bilinmemekle birlikte türbesinin 1515 yılında, Yavuz Sultan Selim zamanında Mürvet Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır (Kültür Turizm İl Müdürlüğü, 2012).

5.2. Eskişehir'deki Taşınabilir Kültürel Miras Varlıklar

Lületaş İşlemeciliği: 1940'lı yıllarda gelişmeye başlayan Lületaş işlemeciliği 1950'li yıllardan başlayarak bir el sanatı olarak kendini göstermeye başlamıştır. Önceleri yalnızca pipo yapımı konusunda gelişme kaydeden Lületaş, kolye, bilezik, küpe ve biblo gibi süs eşyalarında da aranılan bir taş olmaya başlamıştır.

Alpu gümüş işlemeciliği: Son yıllarda gün ışığına çıkarılan Alpu ilçesindeki bu önemli el sanatı evlerde aileler arasında sürdürülmektedir. İşlemelerde geleneksel Türk ve Osmanlı desenlerinin yanı sıra Osmanlı Padişahlarına ait tuğra ve mühürlerin illüstrasyonları da kullanılmaktadır.

Dokumacılık: Yerleşik yaşama geçmiş olan Yörük ve Türkmen köylerinde kilim, cicim, zili, sumak ve pala dokumacılığı ile heybe, çuval, yastık yapımı oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Çömlekçilik: Mihalıççık ilçesi sorkun köyü, çömlekçilik adına önemli bir yerdedir. Sorkunlular çömlekçilik mesleğine karşı ilgilerini tarih boyunca hiç azaltmadan devam ettirmişlerdir (Kültür Turizm İl Müdürlüğü, 2012).

5.3. Eskişehir'in Soyut Kültürel Miras Varlıkları

Festivaller:

- Lületaş Beyaz Altın Festivali İl Merkezi 21-24 Eylül
- Uluslararası Eskişehir Festivali 13-21 Ekim
- Eskişehir Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Festivali

Şenlikler:

- Nasreddin Hoca Doğum Şenlikleri Sivrihisar ve Nasreddin Hoca Köyü 8-10 Haziran

- Alpu Kavun Karpuz Şenlikleri
- Alpu-Uyuz Hamamköyü 12 Eylül
- Tepriş Şenlikleri Alpu-Fevziye Köyü Haziran
- Mahmudiye Mahalli Safkan Arap At Yarışları Mahmudiye Ekim
- Kırkızlılar Ve Yerel Yönetimler Şenliği 4 -10 Haziran
- Tepreş Şenlikleri 10-16 Haziran
- Kayakent Çukurbağ Şenlikleri 10-16 Haziran
- Yunus Emre Kültür Ve Sanat Haftası Ve Hıdırellez Şenlikleri 6 -10 Mayıs (Voyagerbook, 2012).

Eskişehir ulusal opera ve bale günleri: Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü ile Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın işbirliğiyle, kültür ve sanata sıcak yaklaşımıyla son yıllarda bir "kültür şehri" kimliği kazanan Eskişehir ilinde 2011 yılında sanatseverlerle buluşmaya başlayan Eskişehir Ulusal Opera ve Bale Günleri'nin ikincisi, 10-26 Mart 2012 tarihleri arasında yapılmıştır (Opera Bale Genel Müdürlüğü, 2012).

Halk oyunları: Eskişehir yöresi halk dansları yerleşim evreleri, yöre halkının yapısı ve coğrafi konumun gereği değişik karakterler göstermektedir. Tür olarak karşılaştırıldığında erkek ve kadın dansları ayrı nitelikler taşımaktadır. Eskişehir yöresi kadın dansları "Karşılıklı karşılama" türü danslardır. Yöre danslarının tümü türkölüdür. Türkü söyleyen kadınlar, danslara zilli ya da zilsiz def ile katılmaktadırlar. Eskişehir yöresi erkek dansları ise "Kaşıklı zeybek" türü danslardır. Zeybeklerden ve kaşıklı danslardan açık etkilenmeler görülür. Sırt ve diz vurmalar yöre danslarının en belirgin özellikleridir.

Halk tiyatrosu (seyirlik oyunlar): El kuklası (bebek oyunu): Anadolu'da kukla geleneğinin yaygın olduğu bilinmektedir. Birçok biçimleri olmasına karşın, Eskişehir yöresindeki "bebek kuklasına" başka bölgelerde rastlanmamıştır. Oyun Seyitgazi İlçesi Kırka Kasabasında Kamalı Efe (Ahmet Kurt)'tan derlenmiştir.

Göbek kuklası: Anadolu'nun hemen her yöresinde değişik biçimlerde yapılan bu dans Anadolu Üniversitesi Halk Bilim Araştırmaları Merkezince 1981 yılında günışığına çıkarılmıştır.

Arap oyunu: Anadolu'da genellikle Türkmen boylarında ve Tahtacılar arasında yapılan bu oyun, Eskişehir'in Seyitgazi ilçesinden derlenmiştir (Kültür Turizm İl Müdürlüğü, 2012).

6. KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARININ KORUNMASINDAN SORUMLU KAMU KURUMLARI

1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun çıkarılmasının ardından, kamu kurumlarına kültürel miras varlıklarının korunması konusunda çeşitli sorumluluklar yüklenmiştir. Çeşitli açılardan 1710 sayılı yasanın geliştirilmiş bir devamı sayılabilecek yasa sit, kültür varlığı, tabiat varlığı,

koruma, korunma gibi kavramları tanımlamış, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını örneklendirerek listelemiş, bunların devlet malı niteliğinde olduğunu hükme bağlamıştır. Kültür Bakanlığı miras korumanın birçok alanında yetkili ve sorumlu kılınmıştır (Dağıstan Özdemir, 2005).

Ülkemizdeki mevcut yasal/kurumsal çerçeve, tarihi ve kültürel mirasın korunması sorumluluğunu merkezi örgütlenme içinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na vermiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yanı sıra, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı, yerel yönetimlerle (il özel idareleri, belediyeler, köyler) birlikte, mülkiyetinde tarihi ve kültürel varlıklar bulunan tüm özel ya da resmi kişi ve kurumlarda yasal olarak tarihi ve kültürel varlıkların korunmasında doğrudan ya da dolaylı olarak sorumlu tutulmuştur (Coşkun, 2005).

Yasalar çerçevesinde, kültürel mirasın korunmasında en büyük sorumluluk Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'na verilmiştir. Görevleri arasında, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek ve Koruma Bölge Kurulları arasında koordinasyonu sağlamak olan bu Kurulun temsilci üyelerinin, yükseköğrenim görmüş olmaları ve arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, şehircilik bilim dallarından biri veya birkaçında tanınmış ve bu alanlarda çalışma yapmış, tercihen yurt içinde ve yurt dışında yayımlanmış eserler vermiş olmaları şartı aranır. Korunması gereken kültürel miras varlıklarının tespiti, tescili, imar planları, özelliğini kaybetmiş olanların tespiti ve yapılacak olan uygulamaların kararını almak ise Koruma Bölge Kurulları'na düşmektedir. Koruma Bölge Kurulları'nın oluşumu ise şu şekilde olmaktadır:

- Arkeoloji, sanat tarihi, hukuk, mimari ve şehir plancılığı konusunda uzman kişiler arasından Bakanlıkça seçilecek yedi temsilci,
- Yükseköğretim Kurulunca, kurumların arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, şehir plancılığı bilim dallarından aynı daldan olmamak üzere iki öğretim üyesi,
- Görüşülecek konu, belediye sınırları içerisinde ise belediye başkanı, değilse valilikçe seçilecek teknik temsilci,
- Görüşülecek konu, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile ilgili ise oradan bir temsilci,
- Görüşülecek konu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili ise oradan bir temsilci,
- Görüşülecek konu, Çevre ve Orman Bakanlığı ile ilgili ise oradan bir temsilci,
- Görüşülecek konunun müze müdürlüğünü ilgilendirmesinde ise ilgili müze müdürü (Resmi Gazete, 2005).

Günümüzde, vakıf eski eserlerini korumak, kollamak, gelecek nesillere ulaştırmak görevi, Vakıflar Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Ancak, bu eserlerin korunması, bir tek kurum ve kuruluşa emanet edilemeyecek derecede ortak

sorumluluk gerektirmektedir, başta mülkî amirler, güvenlik birimleri, belediyeler olmak üzere, bütün vatandaşlar tarafından korunması gerekmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü sorumluluğundaki taşınır kültür varlıkları;

- Arşiv eserleri
- Teberrukat eşyası
- Vakıf Abidelerin tamamlayıcı parçaları (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2012).

Kültürel miras varlıklarının korunmasında Bakanlık ve onun organları dışında, yerel yönetimler de sorumluluk altındadır. Bunun için il özel idareleri ve belediyelerin bünyesinde Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) ile Proje Birimleri ve korunması gereken yapıların restorasyonunda kullanılmak üzere yerel yapı ustaları yetiştirmek amacı ile Yerel Eğitim Birimleri kurulmaktadır. İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri ve bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kurulan KUDEB'lerde mimarlık, şehir planlama, mühendislik, sanat tarihi meslek alanlarından en az birer uzman, arkeolojik sit alanlarının bulunması halinde alanın özelliğine göre en az bir arkeoloğun görev alması zorunludur. KUDEB'lerin görevleri arasında ise;

- Kültür ve tabiat varlıklarında yapılacak olan tadilat ve tamirat öncesinde yapıyı incelemek ve ön izin belgesi düzenlemek,
- Tadilatların özgün biçim ve malzemeye uygun olarak gerçekleştirilmesini denetlemek,
- Koruma Bölge Kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar planları çerçevesinde uygulamaları denetlemek,
- Koruma Bölge Kurulları tarafından onaylanmış restorasyon projelerini denetlemek ve projeye uygun tamamlananlara kullanım izin belgesi düzenlemek,
- Maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığının onarımını gerçekleştiremeyecek durumda olanlara ilgili idarelerce yapılacak olan mali yardımları veya teknik eleman yardımları ile ilgili düzenlemeleri gerçekleştirmek bulunmaktadır (Resmi Gazete, 2005).

Tarihi eserlerin, kültürel ve tabii varlıkların yerel yönetimler tarafından yenilenmesine olanak sağlayan, 16.6.2005 tarihinde kabul edilen 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'dur.

Büyükşehir belediyeleri, Büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerinde olan belediyeler ile belediye sınırları dışında il özel idareleri yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarını yenileme alanı olarak tespit edilebilmektedir. Yerel yönetimlerce hazırlanacak yenileme projeleri ile bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine

karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması sağlanmaktadır (Yasin, 2005).

7. YÖNTEM

7.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmayla; Eskişehir ilindeki kültürel miras varlıklarının korunmasında Belediyeler ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun üstlendiği rolün, günümüze kadar koruma altına aldıkları alanların, gelecekte bu konuda kısa, orta ve uzun vadede yapmayı planladıkları çalışmaların ve Eskişehir'in 2013 yılında kültürel mirasın başkenti olmasına kadar gelen sürecin nasıl yönettiklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

7.2. Araştırmanın Yaklaşımı ve Kapsamı

Bu çalışmada, sadece sonuçlardan ziyade süreç üzerine odaklanması, esnek ve yapılandırılmamış olması ve tanımlama şeklinde olmasından dolayı Nitel Araştırma Yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmada, en belirgin niteliği bir olgu, durum, olay veya gruplar üzerine odaklanıp incelemek olan nitel araştırma yöntemlerinden 'Özel Durum Yöntemi' kullanılmıştır. Yöntemin en önemli özelliği, bütünsel bir bakış açısı gerektirdiğinden dolayı, bu yöntemi kullananların veri toplamak için birden fazla teknikten yararlanması gerektiğidir. Araştırmacı, iki yerin karşılaştırıldığında özel bir durumun varlığından söz edebiliyorsa, bu çalışmayı yapabilir. Yöntemin özellikleri; özel durum içerisindeki olayın açık bir şekilde tanımlanması, özel durum içerisindeki olayın kronolojik olarak anlatılması ve belirgin bireysel aktörler ya da aktör grupları ve onların durum hakkındaki algıları üzerinde odaklanmasıdır. Alan araştırması, kültürel miras varlıklarının korunmasında yasal sorumluluğu olan Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Büyükşehir Belediyesi ve büyükşehir sınırları içerisinde bulunan Odunpazarı Belediyesi ile Tepebaşı Belediyesi'nin yetkilileri üzerinde yürütülmüştür. Alan araştırması, 2012 yılı Mayıs ayı içerisinde, ilgili kurumların her birinden bir yetkili ile yüzü yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

7.3. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Araştırmada veri toplama tekniği olarak; cevapların daha derinlemesine olması, cevaplayıcıya esneklik sağlaması, dolayısıyla verimliliği artırması, soruların yanıtlanma oranının, diğer tekniklere göre daha fazla olması, jest ve mimiklerden çıkarımlar yapılabileceğinden dolayı görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmenin çeşidi ise; uzmanlarla yapılan bire bir görüşmedir. Bu kapsamda, dört uzman ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Her görüşme, ortalama 25-30 dakika sürmüştür. Görüşmede sorulacak sorular hazırlandıktan sonra uzman görüşleri alınarak, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Görüşülen kişiler ses kaydı yapılmasını istemedikleri için görüşme sırasında, bir araştırmacı soruları sorarken, diğer

araştırmacı da not alma görevini üstlenmiştir. Alınan notlar, daha sonra araştırmacılar tarafından daktilo edilmiştir.

Araştırmada kullanılan ikinci veri toplama tekniği ise; bildirgeler, toplantı kayıtları, diğer yazılmış raporlar, yönetim dökümanları, öneriler içeren belgeler, gelişim raporları, resmi çalışmalar ya da belgeler, medyadaki gazete köşeleri, gazetelerdeki haberler, diğer makale ve benzer dökümanlardan yararlanılan bir veri toplama aracı olan doküman tekniği'dir.

Verilerin analizinde ise; araştırmada temel alınan soru ya da konuların başlıklar haline getirilerek, başlığa uygun olan verilerden doğrudan doğruya alıntılar yapılarak analizlerin ortaya konduğu, doğrudan bir konunun resmedilmesi, tanımlanması veya açıklanmasını amaçlayan temel düzeyde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

8. ANALİZ VE BULGULAR

Verilerin analizinde; araştırmada temel alınan soru ya da konuların başlıklar haline getirilerek, başlığa uygun olan verilerden doğrudan doğruya alıntılar yapılarak analizlerin ortaya konduğu, doğrudan bir konunun resmedilmesi, tanımlanması veya açıklanmasını amaçlayan temel düzeyde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Analizler sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Kültürel Miras Alanından Sorumlu Birimler

Görüşme yapılan yerel yönetim kuruluşlarından yalnızca birinde kültürel miras alanından direk sorumlu bir büro bulunmaktadır. Bu büro (Koruma ve Denetim Bürosu), Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu adına görev yapmaktadır. Aynı kurumda ayrıca bir de kurumun kültür işleri dairesi bulunmaktadır ama bu daire kültürel mirastan dolayı yönden sorumludur. Diğer iki kurumdan birisinde Kültür ve Sosyal İşler Dairesi, diğerinde ise Yapı İşleri Müdürlüğü miras varlıkları alanından sorumlu olarak çalışmaktadır. İki birimin miras varlıklarından sorumlu olduğu kurumunda görev yapan uzman, bir kurumda iki sorumlu birimin olması konusundaki rahatsızlıklarını anlatırken, "*büroları ile belediye'deki ilgili birimin arasında iletişim kopukluğu olduğunu, birçok konuda kendilerine bilgi verilmeden hareket edildiğini, araç tahsisi konusunda problem yaşadıklarını ve bu yüzden birçok yerdeki yok olmak üzere olan, üzerlerine ev yapılan miras varlıklarının (özellikle höyükler) tespitini yapamadıklarını*" belirtmiştir.

Maddi Kaynak Temini

Kurumların en çok problem yaşadıkları konulardan birisinin maddi kaynak temini olduğu yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan birisidir. Yerel yönetimlerin, tüm çalışmalarını kendi kaynakları ile yaptıkları, bu konuda

devlet desteği almakta zorluk çektikleri, İl Özel İdaresi'ne yaptıkları birçok başvurularının reddedildiği ortaya çıkmıştır.

Bir kurumdaki yetkili, tüm başvuruları kabul edilmese de ara ara destek aldıklarını belirtirken, diğer iki kurumdaki yetkililer, bu konuda yaşadıkları problemleri dile getirmişlerdir. Uzmanlardan birisi “ *aslında emlak vergilerinin % 10’u kültürel miras varlıklarının korunması ve onarımında kullanılmak üzere ayrılıyor ama bu kaynaktan bize kullanılmıyorlar. Böyle önemli bir konuda ayırım yapılmaması gerek ama ne yazık ki iktidar partisine mensup belediyelere bu kaynaktan destek verilirken bizim başvurularımız hep reddediliyor, bize bu konuda devlet desteği maalesef yok*” diyerek, bu konudaki rahatsızlığını dile getirmiştir. Maddi konulardaki sıkıntılarında yakın bir uzman, “*yerini bildiğim ve üstüne köylülerin ev yaptığı onlarca höyük var. Tescil çalışmalarını başlatabilmem için gidip onları fotoğraflamam lazım ama araç yok. Yakın yerlere bisiklete binip gidiyorum ama köylere nasıl gideceğim*” diyerek, maddi konulardaki eksikliklerden bahsetmiştir.

Eskişehir’in Kültür Başkenti Olması

Yetkililere, Eskişehir’in UNESCO tarafından 2013 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Başkenti olarak tescil edilmesinden sonra 2012 için kültürel miras varlıkları açısından ne gibi çalışmalar planladıkları sorulduğunda; şuan için özel bir çalışmaları olmadığı, 2013 için 2012 yılı içerisinde yeniden bir plan yapmadıkları, daha önceden hangi çalışmalar planlandıysa o doğrultuda devam edildiği tespit edilmiştir.

Uzmanlardan birisi, bu konudaki soru yöneltildiğinde, “ *Eskişehir UNESCO tarafından 2013 yılında başkent mi seçildi? Hiç haberimiz olmadı*” diyerek, bu konuda bilgilerinin dahi olmadığını gösterdikten sonra, yanındaki diğer iki uzman arkadaşına “*Eskişehir 2013 başkenti olmuş, sizin haberiniz var mı*” sorusunu yöneltmiştir. Aynı büroda görev yapan diğer iki uzman da önlerindeki bilgisayardan haberleri tarayarak, durumdan o an haberdar olmuşlardır.

Koruma ve Onarımda Yetki Sınırı ve Yetki Konusundaki Anlaşmazlıklar

Kültürel miras varlıklarının tespiti, onarımı ve korunmasında en yetkili kurum, araştırmanın başladığı dönemde Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu adında olan ama alan araştırmasının yapıldığı dönemde yapılan bir değişiklik ile “Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu”na dönüştürülen, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olan kurumdur. Bu kurum, esaslı onarım için tespit ve tescil yapmaktadır.

Alan, yerel yönetimler tarafından kamulaştırılmış olsa bile, en ince detayına kadar bu kuruldan izin almak zorundadır. Yerel yönetimler ise kendi sınırları içerisindeki alanlardan sorumludur.

Tespitini Koruma ve Denetim Bürosu'nun yaptığı varlıklar Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun onayına sunulmaktadır. Yapılan toplantıda, varlığın sınırları içerisinde bulunduğu belediyeden de bir sorumlu bulunmaktadır. Yetki konusundaki anlaşmazlıklar ise; yerel yönetimlerin kendi aralarında olan anlaşmazlıklar ve bakanlıklar arasında olan anlaşmazlıklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu konuda uzmanlardan birisi, *“ilçe belediyenin sınırları içerisinde olan bir varlığın onarımı ve korunması konusunda büyükşehir belediyesi ile problemler yaşanıyor”* diyerek, bu konudaki anlaşmazlıklara dikkat çekmiştir. Aynı uzman, *“belediyeler, aldıkları başvuruları ilk önce Koruma ve Denetim Bürosu'na göndermek zorundalar ama başvuruyu bize yönlendirmeden kendi kendilerine iş yapmaya kalkışıyorlar”* diyerek, anlaşmazlık yaşadıkları bir diğer konuya dikkat çekmiştir. Bir diğer uzman ise; *“daha önce Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu iken, tabiat varlıkları da bizim çalışma alanımıza giriyordu. Diğer bakanlıklarla hep sorun yaşıyorduk. Bu sorunlar yüzünden ayrılmamız daha uygun görüldü ve sadece kültür varlıklarından sorumlu hale geldik. Böyle daha iyi oldu”* diyerek, daha önce varlıkları koruma konusunda kurumlar arası yaşanan problemlerden doğan rahatsızlığını dile getirmiştir.

Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Planlar

Kurumlardaki uzmanlar, kültürel miras varlıklarının korunması ile ilgili kısa, orta ve uzun vadeli planlarının olduğunu, bunların bir kısmının yazılı hale getirilip resmîyet kazandığını, bir kısmının ise resmîyet kazanmadığını ancak, kendi aralarında bu konularda istişare yaptıklarını belirtmişlerdir.

Yönetici ve Elemanların Vasıfları

Kurumlarda, kültürel miras varlıklarının korunması konusunda yeterli sayıda uzman olmadığı da tespit edilmiştir. Bu konuda en çok uzman, en yetkili kurum olduğundan dolayı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nda bulunmaktadır. Kurul bünyesinde, arkeoloji, sanat tarihi, hukuk, mimari ve şehir plancılığı alanlarından birer uzman bulunmaktadır.

Yerel yönetimlerde ise kurul bünyesinde bulunan uzmanların niteliklerine sahip yeterli sayıda yönetici veya eleman bulunmamaktadır. Kurumlardan birisinde ilgili birimde bir inşaat mühendisi ve bir şehir plancısı bulunurken, diğerinde aynı işleri miras varlıkları konusunda uzman olmayan memurlar yapmaktadır. Bir diğer kuşumda ise; bir sanat tarihçisi, bir harita mühendisi, bir şehir plancısı ve bir arkeolog bulunmaktadır. Eleman konusunda yetersiz kalındığını belirten uzmanlardan birisi *“ bu kadar adamla böyle geniş kapsamlı bir konuda çalışma yapmak zor. Bu konular sadece şehir plancılarını veya mimarları ilgilendiren konular değil. Bu ekipler içerisinde; sosyologlar, turizmciler, inşaat mühendisleri, hatta her mühendislik dalından bir uzman, en önemlisi restoratör mimarlar olmalı. Ancak böyle ekipler kurulursa ciddi çalışmalar yapılabilir”* diyerek, birimlerdeki elemanlarda bulunması gereken vasıflara dikkat çekmiştir.

9. SONUÇ

Günümüzde birçok yerleşimde mimarlık tarihi ve kültürel mirasımız açısından önemli yerleşimlerin özgün kent dokuları, giderek yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Yok, olma tehlikesi ile karşı karşıya olan bu varlıkların korunmasında kamu kurumlarının rolünün incelendiği bu araştırma; kurumlar arası anlaşmazlıklar, birimlerdeki elemanların vasıfları ve olması gerekenlerin tespiti ve kaynak problemlerini bir alan araştırması ile tespit etmeyi amaçlaması bakımından, diğer araştırmalardan farklılık göstermektedir. Araştırma, elde ettiği sonuçlarla bu konuda alan yazına katkıda bulunmuştur.

Elde edilen bulgular ışığında; yasalardaki boşluklar ve görev tanımlarının tam olarak yapılmamasından dolayı kültürel miras varlıklarının tespiti, onarımı ve korunması konusunda kurumlar arasında çıkan anlaşmazlıkların önlenmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasının gerekliliği tespit edilmiştir. Birimlerde görev yapan uzmanların daha iyi şartlarda işlerini yürütmeleri ve varlık tespiti, onarımı ve korunması konularında daha geniş kapsamlı çalışmalar yapabilmeleri için maddi sıkıntılarının giderilmesi, gerekli maddi desteğin yasal güvence altına alınması gerekmektedir. Bölge müdürlüklerinin altına, her ile bir “Kültürel Miras Koruma Müdürü” atanması ve il müdürlüğünün ayrı bir bütçesi olması, yetkinin tek elde bu müdürlük altında toplanması, bu konudaki anlaşmazlıkların çözümüne katkı sunacak ve işleyişin daha hızlı olmasını sağlayacaktır. Ayrıca, il müdürlüğü bünyesinde en az bir sanat tarihçisi, bir arkeolog, bir şehir plancısı, bir restoratör mimar, bir inşaat mühendisi, bir çevre mühendisi, bir turizmci ve bir sosyolog bulunması, çalışmaların daha sağlıklı yürütmesini, sağlayacaktır.

Son olarak; bu araştırma özellikle maddi kaynaklar konusunda talep unsurunu oluşturan kurumlarla yapılan görüşmeler kapsamında değerlendirilmiştir. Maddi kaynakları arz eden kurumlar tarafı eksik kalmıştır. Daha sağlıklı bir araştırma için imkânları arz edenlerin de görüşlerinin alınması ve her iki tarafın görüşlerini karşılaştırarak bir analizin yapılması daha sağlıklı olacaktır.

10. KAYNAKÇA

- AKOĞLAN KOZAK, M. ve BAHÇE, A. S. (2009). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- ALİAĞAOĞLU, A. (2004). Sosyo-Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye’den Örnekler. Erişildiği adres: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/825/10465.pdf> (Erişim Tarihi: 12.05.2012)
- AŞILIOĞLU, F. ve MEMLÜK, Y. (2010). Frig Vadisi Kültür Mirası Alanlarının Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2: 185-186.

- AYGAN, H. M. (2011). Kültürel Mirası Korumada Katılımcılık. *Vakıflar Dergisi*, 35, (s:191-213).
- BAYKAL, B. ve UÇKAN, E. (2010). Kültürel Miras Mevzuatı. *Kültürel Miras Yönetimi* (Ed: M. Çakır). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, (s: 74-94).
- COŞKUN, M. (2005). Son Dönemlerde Çıkarılan Yasalar Çerçevesinde Türkiye’de Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Değişen Rollerini. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını* (31), (s: 42-49).
- ÇETİN, T. (2010). Cumalıkızık Köyünde Kültürel Miras ve Turizm Algısı. *Milli Folklor*, 22(87), (s:181-190).
- DAĞISTAN ÖZDEMİR, M. (2005). Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*, 35(1), (s:20-26).
- DURUKAN, İ. (2004). Yapı, Yetki ve İşleyiş Açısından Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının Tarihsel Gelişimi. *Ç.Ü. Müh. Mim. Fak. Dergisi*, 19(2), (s: 301-312).
- MCKERCHER, B. ve CROS, H. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*. Binghampton: Routledge.
- MCKERCHER, B., HO, S.Y. ve CROS, H. (2005). Relationship Between Tourism and Cultural Heritage Management: Evidence from Hong Kong. *Tourism Management*, 26, (s: 539-548).
- ÖLÇER ÖZÜNEL, E. (2011). Kültür Turizminde Yöresel ve Otantik Olanı Sorgulamak ve Tüketilmiş Mekânları Yeniden Üretmek Üzerine. *Turkish Studies*, 6(4), (s: 255-262).
- PARK, H. (2010). Heritage Tourism. *Annals of Tourism Research*, 37 (1), (s: 116-135).
- SMITH, M.K. (2003). *Issues in Cultural Tourism Studies*. London: Routledge.
- TIMOTHY, D. J. ve BOYD, S. W. (2003). *Heritage Tourism*. Harlow: Printice Hall.
- UÇKAN, Y.O. ve UÇKAN, E. (2004). Tarihi Kent Dokularının Korunması ve Geleceğe Taşınmasında Bir Örnek Olarak Eskişehir Odunpazarı Kentsel Siti. *Birinci Uluslararası Düünden Bugüne Eskişehir Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, (s: 447-461).
- USLU, A. ve KİPER, T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), (s: 305-314).

YASİN, M. (2005). Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Hukuksal Boyutu. *TBB Dergisi*, 60, (s: 105-138).

YÜKSEL, İ. (2002). *Şifalı Frigya - Peri Bacaları Kaya Yerleşimleri*. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yayını.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.eskisehirkentrehberi.com/eskisehir-gezilecek-yerler/8-odunpazari-evleri.html> (Erişim Tarihi: 02.05.2012)

<http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/belge/1-78921/bakanligimiz-muze-ve-orenyerleri.html> (Erişim Tarihi: 07.05.2012)

<http://www.voyagerbook.com/tr/iller/26/26.asp> (Erişim Tarihi: 02.05.2012)

<http://www.dobgm.gov.tr/opera2009/pdf/eskisehir.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2012)

<http://www.resmigazete.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.04.2012)

<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=32> (Erişim tarihi: 13.05.2012)

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 13.04.2012)